

Tổng quan về vị trí pháp lý của tiền mã hóa (Bitcoin) tại một số quốc gia trên thế giới – Định hướng xây dựng khung pháp lý về tiền mã hóa tại Việt Nam

Nguyễn Thị Hồng Nhung*, Nguyễn Thị Mỹ Hạnh

TÓM TẮT

Bài viết tập trung phân tích và bình luận về bản chất của tiền mã hóa (điển hình là Bitcoin) và vị trí pháp lý của loại tiền này tại Việt Nam thông qua so sánh với các quốc gia như Pháp (Châu Âu) và Thái Lan, từ đó đưa ra kiến nghị hoàn thiện cho pháp luật Việt Nam về vấn đề này. Cụ thể, bài viết chỉ ra rằng tại Pháp, tiền mã hóa được xem là một loại tài sản, tuy rằng hiện tại luật của Pháp vẫn chưa thừa nhận khả năng thanh toán bằng tiền mã hóa cho mọi giao dịch, dù trên thực tế nó có thể quy đổi ra thành tiền. Còn tại Thái Lan, tiền mã hóa đã được xem như một loại chứng khoán và có thể giao dịch trên sàn chứng khoán. Trong khi đó tại Việt Nam, mặc dù còn nhiều ý kiến trái chiều, tuy nhiên với những quy định hiện hành, tiền mã hóa đã đủ được xem là một loại quyền tài sản được ghi nhận tại Bộ luật Dân sự Việt Nam năm 2015. Và do đó, mặc dù không được sử dụng làm phương tiện thanh toán như tiền pháp định, nhưng tiền mã hóa có thể là đối tượng của các hoạt động trao đổi, giao dịch như một loại chứng khoán theo mô hình của Thái Lan. Việc quản lý tiền mã hóa theo mô hình chứng khoán sẽ giúp Việt Nam kiểm soát được tối đa các giao dịch tiền mã hóa bất hợp pháp như rửa tiền, tài trợ khủng bố... Bên cạnh đó, việc công nhận giao dịch tiền mã hóa dưới hình thức chứng khoán còn giúp tăng thu cho ngân sách Nhà nước thông qua việc đánh thuế vào các giao dịch và thu nhập có được từ các giao dịch đó.

Từ khóa: tiền mã hóa, Bitcoin, thanh toán, trao đổi, hàng hóa

GỚI THIỆU CHUNG VỀ TIỀN MÃ HÓA (BITCOIN)¹

Tiền mã hóa (cryptocurrency, hay còn gọi là tiền kỹ thuật số, tiền điện tử, tiền ảo) và giao dịch liên quan đến tiền mã hóa ngày càng là một chủ đề được quan tâm trong những năm gần đây, cũng như thu hút sự chú ý của các nhà nghiên cứu luật. Một trong những nguyên nhân là giá trị giao dịch của đồng tiền này quá lớn và các giao dịch diễn ra khá nhộn nhịp trên thế giới.

Cụ thể, trong khi thị trường tiền mã hóa không có nhiều biến động trước những năm 2017, nó đã thật sự đạt đỉnh khi giá trị của đồng Bitcoin tăng lên gấp 15 lần vào năm 2017², đạt mức gần 20.000 đô la Mỹ cho một đồng Bitcoin và hiện nay còn khoảng 4.000 đô la Mỹ cho một đồng Bitcoin³. Điều này cho thấy mức độ dao động giá trị của đồng tiền mã hóa khá lớn, tiềm ẩn nhiều rủi ro cho các giao dịch liên quan đến nó, cũng như nguy cơ sử dụng các loại tiền mã

hóa này vào các mục đích vi phạm pháp luật như lừa đảo, kinh doanh đa cấp bất chính, tài trợ khủng bố... Vậy thì tiền mã hóa là gì?

Lịch sử của tiền mã hóa được đánh dấu bằng sự ra đời của đồng Bitcoin. Vào năm 2009, Bitcoin chính thức lần đầu tiên được tạo ra bởi một người có tên là Satoshi Nakamoto, dưới dạng phần mềm mã nguồn mở Bitcoin Core (tên trước đây là Bitcoin-Qt). Đó là một đồng tiền được mã hóa hay còn gọi là tiền kỹ thuật số, tiền ảo do không tồn tại dưới hình dạng một vật chất nhất định. Sự cung ứng Bitcoin là tự động, hạn chế, và được phân chia theo lịch trình định sẵn dựa trên các thuật toán. Nói cách khác, Bitcoin sẽ được cấp tới các máy tính "đào" (mine) Bitcoin để trả công cho việc máy tính đã giải mã thành công các chuỗi thuật toán phức tạp và ghi chúng vào cuốn sổ cái được phân tán trong mạng ngang hàng - được gọi là blockchain (các giao dịch khối sau sẽ ghi nhận giao dịch khối trước). Cuốn sổ cái này sử dụng Bitcoin là đơn vị kế toán. Hiện tại, người chơi (thông qua máy tính đào Bitcoin) sẽ nhận được phần thưởng là 12.5 Bitcoins cho mỗi 10 phút đào⁴.

Như vậy, về bản chất, tiền mã hóa là một đoạn hoặc dữ liệu điện tử được mã hóa được bảo vệ và các giao

¹ Ở ĐÂY, CHÚNG TÔI TAM GỌI LÀ TIỀN MÃ HÓA VÌ CHƯA CÓ MỘT KHÁI NIỆM CHÍNH THỐNG NÀO LIÊN QUAN ĐẾN VẤN ĐỀ NÀY. CÓ RẤT NHIỀU LOẠI TIỀN MÃ HÓA, KHOẢNG HƠN 2000 LOẠI, VÀ BITCOIN CHỈ LÀ MỘT TRONG SỐ CÁC LOẠI TIỀN MÃ HÓA ĐÓ VÀ ĐƯỢC BIẾT ĐẾN NHIỀU NHẤT.

Trích dẫn bài báo này: Nhung N T H, Hạnh N T M. Tổng quan về vị trí pháp lý của tiền mã hóa (Bitcoin) tại một số quốc gia trên thế giới – Định hướng xây dựng khung pháp lý về tiền mã hóa tại Việt Nam. *Sci. Tech. Dev. J. - Eco. Law Manag.*; 3(2):119-125.

Trường ĐH Kinh tế - Luật, ĐHQG TP.HCM

Liên hệ

Nguyễn Thị Hồng Nhung, Trường ĐH Kinh tế - Luật, ĐHQG TP.HCM

Email: nhungnth@uel.edu.vn

Lịch sử

- Ngày nhận: 11-01-2019
- Ngày chấp nhận: 15-03-2019
- Ngày đăng: 27-06-2019

DOI:

<https://doi.org/10.32508/stdjelm.v3i2.549>

Bản quyền

© ĐHQG TP.HCM. Đây là bài báo công bố mở được phát hành theo các điều khoản của the Creative Commons Attribution 4.0 International license.

dịch liên quan được thực hiện thông qua sử dụng công nghệ blockchain.

Do Bitcoin là một đồng tiền mã hóa được tạo ra một cách tự động bởi các thuật toán trên máy tính nên việc trao đổi Bitcoin sau đó sẽ được thực hiện thông qua các hoạt động mua bán Bitcoin bằng các loại đồng tiền pháp định hữu hình khác nhau trên thế giới. Nói cách khác, để có được Bitcoin, ngoài việc “đào” Bitcoin bằng thuật toán thông qua phương tiện là máy tính có kết nối Internet, người ta có thể mua nó bằng đồng tiền pháp định hoặc trao đổi bằng hàng hóa hoặc dịch vụ, để rồi sau đó, Bitcoin trở thành một kênh đầu tư (bán lại khi giá Bitcoin tăng để lấy lại đồng tiền thật) hoặc tiếp tục được sử dụng để thanh toán chi phí hàng hóa, dịch vụ.

Điều đáng nói là giao dịch sử dụng Bitcoin không cần phải thực hiện thông qua một tổ chức trung gian nào, nói cách khác là không cần thông qua tổ chức ngân hàng trung ương quản lý mà chỉ hoạt động dựa trên giao thức mạng ngang hàng trên Internet⁵.

Tóm lại, do tính chất ảo, được tạo nên bởi các thuật toán trong máy tính và được “cất giữ” trong “ví tiền” cũng ảo này, nên nguy cơ bị “lấy trộm” là hoàn toàn có khả năng, khi hệ thống máy tính kết nối mạng bị xâm chiếm (hack). Thật vậy, năm 2016, một số lượng Bitcoin trị giá hàng chục ngàn dollars đã bị “lấy trộm” từ sàn giao dịch tiền điện tử Bitfinex lớn nhất thế giới của Tập đoàn iFinex Inc. tại Hoa Kỳ. Ngoài ra, như đã nói, do tính chất hoạt động tự do trên mạng Internet mà không cần thông qua một định chế tài chính trung gian nào nên việc tiền mã hóa bị lợi dụng để trở thành một kênh rửa tiền, tài trợ khủng bố... là hoàn toàn có thật.

Vì những lý do kể trên nên hiện tại trên thế giới có ba xu hướng tiếp cận tiền mã hóa: cấm, cho phép, và thả nổi. Sau đây là quan điểm về cách thức quản lý của một số nước trên thế giới về tiền mã hóa.

TIỀN MÃ HÓA DƯỚI GÓC NHÌN PHÁP LÝ CỦA MỘT SỐ QUỐC GIA

Pháp (Châu Âu)

Một số quốc gia Châu Âu cho rằng tiền mã hóa không phải là tiền vì nó không mang tính chất truyền thống, và chỉ là một dạng tiền của tư nhân (private currency). Đa số các nước Châu Âu phủ nhận tính tiền tệ của tiền mã hóa do nó không được nhà nước ban hành. Chẳng hạn như ở Thụy Sĩ xem tài sản mã hóa như một dạng voucher, ở Pháp thì xem như động sản vô hình.

Thật vậy, tại Điều 1 Chỉ thị của Nghị viện Châu Âu số 2018/843 ngày 30/05/2018 quy định tiền mã hóa là một dạng chuỗi kỹ thuật số có giá trị, nhưng không được phát hành hoặc bảo đảm bởi ngân hàng trung

ương hoặc cơ quan nhà nước có thẩm quyền. Tiền mã hóa không có mối liên hệ với tiền pháp định, do đó tiền mã hóa không có giá trị pháp lý. Tuy nhiên tiền mã hóa được chấp nhận như một phương thức thanh toán cho các giao dịch điện tử⁶.

Chỉ thị số 2018/1673 của Nghị viện Châu Âu và Ủy ban Châu Âu ngày 23/10/2018 cũng đã đưa ra cảnh báo với các nước thành viên tại Điều 6 về việc sử dụng tiền ảo để rửa tiền và tài trợ cho khủng bố. Các chỉ thị của Nghị viện Châu Âu và Ủy ban Châu Âu đều có giá trị ràng buộc đối với các quốc gia thành viên, trong đó có Pháp.

Tại Pháp, theo Viện tiêu dùng quốc gia, tiền mã hóa được xem là một đơn vị thông tin điện tử được tạo lập dựa trên giao thức máy tính của các giao dịch được mã hóa và phân cấp được gọi là chuỗi khối. Nói cách khác, tiền mã hóa, một loại tiền ảo được lưu trữ trên một phương tiện điện tử cho phép cộng đồng người dùng chấp nhận chúng để thực hiện các giao dịch mà không cần sử dụng tiền pháp định⁷.

Tuy nhiên, đến thời điểm hiện tại, tiền mã hóa vẫn chưa được công nhận chính thức ở Pháp. Điều L111-1 Bộ luật Tiền tệ và tài chính của Pháp quy định rằng tiền pháp định của nước Cộng hòa Pháp là đồng Euro. Như vậy, theo quan điểm này thì tiền mã hóa không được gọi là tiền ở Pháp mà chỉ là một dạng tài sản vô hình.

Cụ thể, theo Quyết định của Hội đồng Nhà nước ngày 26/04/2018 về áp dụng Bộ luật Dân sự của nước Cộng hòa Pháp, Điều 516 quy định rằng tất cả tài sản được chia làm động sản và bất động sản. Theo đó, bất động sản bao gồm đất đai và các tài sản gắn liền với đất đai; còn động sản bao gồm những tài sản không phải là bất động sản.

Tiền mã hóa không thuộc bất động sản, và do đó có thể suy ra rằng nó là động sản và thuộc về động sản vô hình. Và do là động sản nên khi có giao dịch liên quan đến tài sản này thì nhà nước vẫn tiến hành đánh thuế đối với thu nhập có được từ tài sản đó, hoặc là thuế thu nhập cá nhân, hoặc là thuế thu nhập doanh nghiệp⁸. Việc quy định về tiền mã hóa chỉ dừng lại ở đây và chưa có thêm công bố chính thức nào liên quan đến tiền mã hóa cho đến thời điểm hiện nay.

Tuy nhiên, cũng do quy định về tiền mã hóa chỉ dừng lại tại đó, nên trong trường hợp liên quan đến việc thanh toán các khoản nợ, hay trong trường hợp thanh lý tài sản thì tiền mã hóa không được xem là tài sản theo nghĩa truyền thống để xử lý các khoản nợ. Nói cách khác, tại Pháp, tiền mã hóa hiện tại chưa được cho phép thừa nhận khả năng thanh toán cho mọi giao dịch, dù trên thực tế nó có thể quy đổi bằng tiền⁹.

Thái Lan

Trái ngược với Pháp, Chính phủ Thái Lan vừa ban hành đầu năm 2018 hai Nghị định khẩn cấp¹⁰ liên quan đến hoạt động kinh doanh tài sản kỹ thuật số, trong đó có tiền mã hóa, và Nghị định sửa đổi về luật thuế, trong đó có chính sách thuế liên quan đến giao dịch tài sản kỹ thuật số. Hai Nghị định này ra đời làm thay đổi tình trạng đầu tư của Thái Lan thông qua việc thu hút một lượng ngày càng nhiều nhà đầu tư vào lĩnh vực này.

Theo các Nghị định trên, tài sản kỹ thuật số được chia làm hai loại: tiền mã hóa (digital asset giống với utility token dùng để trao đổi các hàng hóa với nhau) và xu kỹ thuật số (digital token giống với security của các nước Châu Âu và Mỹ)¹¹. Theo đó, để tiền mã hóa được hiện diện và giao dịch một cách hợp pháp, các nhà phát hành tiền mã hóa trong và ngoài nước phải thông qua cổng Initial Coin Offering (ICO) của Thái Lan để được cấp phép phát hành, để sau đó các nhà đầu tư, thông qua cổng ICO, sẽ mua được tiền mã hóa một cách hợp pháp. Hình thức này cũng giống như sàn giao dịch chứng khoán. Nơi đó cũng có những môi giới hoặc những đại lý tương tự mô hình truyền thống của sàn chứng khoán. Với cách này, hoạt động mua bán, trao đổi tiền mã hóa của Thái Lan sẽ được kiểm soát và Nhà nước Thái Lan có thể thu thuế cho các hoạt động này, nhằm đóng góp cho ngân sách nhà nước.

Có rất nhiều loại tiền ảo trên thế giới, nhưng Thái Lan chỉ cho phép 7 loại được giao dịch, trong đó có đồng Bitcoin¹². Và đối với cá nhân, giao dịch tiền mã hóa thông qua cổng ICO chỉ được giới hạn ở mức 1000 USD cho một lần giao dịch¹³.

Do có khung pháp lý điều chỉnh cụ thể, nên các nhà phát hành và đầu tư phải đảm bảo tuân thủ theo đúng quy định nếu không muốn bị áp dụng các hình phạt nặng như tiền hoặc tù.

Về chính sách thuế đối với các giao dịch về tiền mã hóa, Thái Lan phân biệt thuế đối với giao dịch giữa cá nhân với nhau và thuế đối với giao dịch kêu gọi vốn. Cụ thể, giao dịch tiền mã hóa giữa cá nhân với nhau được xem như hàng hóa và bị đánh thuế giá trị gia tăng, còn các giao dịch kêu gọi vốn thì sẽ bị đánh thuế nhà thầu¹⁴.

THỰC TRẠNG PHÁP LÝ VỀ TIỀN MÃ HÓA TẠI VIỆT NAM

Vụ việc được biết đến đầu tiên ở Việt Nam liên quan đến tiền mã hóa là vụ kiện về truy thu thuế tiền mã hóa tại tỉnh Bến Tre giữa nguyên đơn là ông Nguyễn Việt Cường và bị đơn là Chi cục thuế Thành phố Bến Tre và Cục thuế tỉnh Bến Tre. Theo đó, người kinh

doanh cho rằng tiền mã hóa không được coi là hàng hóa nên ông không thể đăng ký kinh doanh. Còn cơ quan thuế thì cho rằng tiền mã hóa là tài sản bởi người sở hữu tiền mã hóa, có quyền trị giá được bằng tiền và có thể chuyển giao trong giao dịch dân sự.

Cụ thể, từ giữa năm 2008, ông Cường tham gia trao đổi tiền mã hóa (Bitcoin) qua mạng Internet. Đến tháng 9/2013, Cơ quan An ninh điều tra Công an tỉnh Bến Tre đã nhiều lần mời ông đến làm việc về các hoạt động liên quan đến việc trao đổi tiền mã hóa này và kết luận trường hợp kinh doanh của ông không phải là hành vi phạm tội. Tuy nhiên, ngày 19/10/2015, cơ quan này đã có công văn gửi các ban, ngành và Chi cục Thuế Thành phố Bến Tre để nghị xử lý hành chính đối với hành vi mua bán tiền ảo của ông.

Ngày 12-5-2016, Chi cục Thuế Thành phố Bến Tre đã ra Quyết định 714 “Về việc áp dụng các biện pháp khắc phục hậu quả” và buộc ông Cường phải nộp hơn 981 triệu đồng tiền thuế giá trị gia tăng và hơn 1,6 tỉ đồng tiền thuế thu nhập cá nhân, tổng cộng hơn 2,6 tỉ đồng. Riêng đối với việc xử phạt vi phạm hành chính đối với ông Cường thì Chi cục thuế không xử phạt do hình thức kinh doanh mua bán tiền kỹ thuật số trên mạng Internet là một loại hình mới phát sinh, nên chưa kịp được hướng dẫn trong các văn bản áp dụng thu thuế.

Đến ngày 10-8-2016, ông Cường khiếu nại, yêu cầu Chi cục Thuế TP Bến Tre thu hồi Quyết định 714. Ông Cường cho rằng hình thức kinh doanh này không vi phạm pháp luật Việt Nam, kể cả pháp luật về thuế chưa có quy định và điều chỉnh. Do loại hình kinh doanh tiền mã hóa không được coi là hàng hóa để đăng ký kinh doanh thương mại theo Nghị định 53/2013 ngày 16/5/2013 về thương mại điện tử nên ông không thể đăng ký được tại Sở Kế hoạch và Đầu tư tỉnh Bến Tre. Vì thế, ông không thực hiện được chế độ chứng từ, hóa đơn, cũng như kê khai nộp thuế vì hình thức kinh doanh chưa có tên và chưa có mã số ngành nghề trong hệ thống ngành nghề kinh doanh Việt Nam. Hơn nữa, Chi cục Thuế Thành phố Bến Tre áp dụng văn bản hướng dẫn của Bộ Tài chính không phải là văn bản pháp quy để áp dụng truy thu thuế.

Ngày 7/9/2016, Chi cục Thuế Thành phố Bến Tre đã ra quyết định giải quyết khiếu nại lần đầu và bác đơn của ông Cường. Chi cục Thuế Thành phố Bến Tre cho rằng “... Hành vi mua bán tiền kỹ thuật số không phải là hành vi bị cấm. Người sở hữu tiền kỹ thuật số, có quyền trị giá được bằng tiền và có thể chuyển giao trong giao dịch dân sự nên thuộc “quyền tài sản” theo Điều 181 BLDS... Do vậy, tiền kỹ thuật số là “tài sản” theo Điều 163 BLDS và là “hàng hóa” động sản theo Điều 3 Luật Thương mại... Hoạt động mua, bán tiền kỹ thuật

số là hoạt động mua, bán hàng hóa và xếp vào loại hình hoạt động kinh doanh thương mại”.

Không đồng ý với quyết định trên, ông Cường tiếp tục khiếu nại. Ngày 18/5/2017, Cục trưởng Cục Thuế tỉnh Bến Tre đã ban hành quyết định giải quyết khiếu nại lần hai. Theo đó, cho rằng hoạt động mua bán tiền mã hóa là hoạt động mua bán hàng hóa thuộc đối tượng chịu thuế giá trị gia tăng quy định tại Điều 3 và không thuộc đối tượng không chịu thuế giá trị gia tăng quy định tại Điều 5 Luật Thuế giá trị gia tăng; cá nhân kinh doanh tiền kỹ thuật số thuộc đối tượng nộp thuế thu nhập cá nhân theo quy định tại Điều 2 Luật Thuế thu nhập cá nhân. Do đó, ông Cường có trách nhiệm thực hiện theo các quyết định của Chi cục Thuế Thành phố Bến Tre, tức thực hiện nghĩa vụ nộp thuế giá trị gia tăng và thuế thu nhập cá nhân.

Ngày 21/9/2017, Tòa án nhân dân tỉnh Bến Tre do Phó chánh án Tòa án nhân dân tỉnh Bến Tre Bùi Quang Sơn làm chủ tọa đã tuyên chấp nhận toàn bộ yêu cầu của ông Cường, huỷ các quyết định về việc truy thu thuế đối với ông. Theo Hội đồng xét xử, hiện chưa có luật công nhận tiền mã hóa Bitcoin là hàng hoá. Việc cơ quan thuế ra quyết định truy thu thuế trong trường hợp này là mặc nhiên công nhận loại tiền này là hàng hoá trong khi để án về khung pháp lý để quản lý, xử lý loại tiền này chỉ mới đang được xây dựng. Việc truy thu thuế không phù hợp sẽ ảnh hưởng hoạt động quản lý tiền tệ của Ngân hàng Nhà nước Việt Nam, tạo điều kiện để chuyển tiền bất hợp pháp, thanh toán chuyển tiền cho các giao dịch bất hợp pháp...¹⁵

Từ vụ việc này, có hai câu hỏi đặt ra:

Thứ nhất là liệu theo quy định của pháp luật Việt Nam hiện hành thì tiền mã hóa có được xem là hàng hóa hay không để có thể giao dịch và tiến hành thu thuế cho các giao dịch đó?

Thứ hai là liệu tiền mã hóa có được xem như một phương tiện thanh toán?

Đối với câu hỏi thứ nhất, chúng tôi có quan điểm như sau: Theo quy định tại Điều 105 Bộ luật Dân sự năm 2015 (sau đây gọi là BLDS), tài sản là vật, tiền, giấy tờ có giá và quyền tài sản. Tài sản bao gồm bất động sản và động sản. Các bất động sản và động sản có thể là tài sản hiện có và tài sản hình thành trong tương lai. Bên cạnh đó, Điều 115 BLDS đã quy định rằng quyền tài sản là quyền trị giá được bằng tiền, bao gồm quyền tài sản đối với đối tượng quyền sở hữu trí tuệ, quyền sử dụng đất và các quyền tài sản khác.

Vậy thì, trong các loại tài sản mà BLDS quy định như trên, liệu tiền mã hóa có phải là quyền tài sản do tính chất vô hình của nó? Như đã trình bày, quyền tài sản là quyền trị giá được bằng tiền. Vậy để xác định trị giá bằng tiền của nó, theo chúng tôi, có thể dựa vào hai

phương thức: phương thức pháp định hoặc phương thức thỏa thuận.

Ví dụ, đối với phương thức pháp định, để quyền tác giả trở thành quyền tài sản, luật pháp đã phải trao cho các tác giả quyền được hưởng lợi ích vật chất từ việc cho phép người khác khai thác các tác phẩm của mình. Như vậy bằng hình thức luật hóa, quyền của tác giả đối với các tác phẩm mà mình sáng tạo ra đã có thể trị giá được bằng tiền.

Còn theo thỏa thuận? Trong trường hợp luật pháp chưa có sự điều chỉnh cụ thể về một đối tượng giao dịch vô hình nào đó và giao dịch này được pháp luật không vi phạm các nguyên tắc cơ bản của pháp luật dân sự tại điều 3 Bộ luật dân sự 2015¹⁶, nếu các bên trong giao dịch có sự đồng thuận về việc trao đổi đối tượng vô hình đó bằng việc trả một khoản tiền tương ứng, thì đối tượng giao dịch đó cũng có thể được xem như là một loại quyền tài sản, do yếu tố trị giá được bằng tiền của nó được sự quy ước đồng thuận giữa những người tham gia. Nói cách khác, tiền mã hóa có thể chuyển giao trong giao dịch dân sự theo sự thỏa thuận và do vậy, người sở hữu tiền mã hóa có quyền trị giá được bằng tiền trong mối quan hệ này.

Như vậy, từ những gì phân tích ở trên, chúng tôi hoàn toàn đồng ý với ý kiến của Cục thuế tỉnh Bến tre, cho rằng với những quy định hiện có của Việt Nam đủ để nói rằng tiền mã hóa hay Bitcoin tại Việt Nam là một loại tài sản, mà cụ thể đó là quyền tài sản. Quyền tài sản này thuộc về nhóm động sản do không gắn liền với bất kỳ bất động sản nào theo quy định tại Điều 107 BLDS. Và quyền tài sản này hoàn toàn có thể được giao dịch như là một loại hàng hóa theo Điều 3 Khoản 2 Luật Thương mại 2005¹⁷. Bên cạnh đó cũng chưa có một văn bản pháp quy nào phủ nhận tính chất là hàng hóa của tiền mã hóa.

Còn về câu hỏi thứ hai, liệu tiền mã hóa có được sử dụng như tiền pháp định để thực hiện thanh toán theo pháp luật Việt Nam hiện hành hay không? Về vấn đề này, có thể chắc chắn rằng tiền mã hóa không có chức năng thanh toán giống như tiền mặt (tiền pháp định), do nó không tồn tại dưới dạng vật chất nhất định như tiền pháp định.

Nhưng nếu như vậy thì liệu rằng có thể sử dụng tiền mã hóa như một hình thức thanh toán không dùng tiền mặt được không? Theo quy định tại Nghị định số 80/2016/NĐ-CP ngày 01/7/2016 sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 101/2012/NĐ-CP ngày 22/11/2012 của Chính phủ về thanh toán không dùng tiền mặt, Khoản 6 Điều 1 của Nghị định này tuyên bố rằng “*Phương tiện thanh toán không dùng tiền mặt sử dụng trong giao dịch thanh toán (sau đây gọi là phương tiện thanh toán), bao gồm: Séc, lệnh chi, ủy nhiệm chi, nhờ thu, ủy nhiệm thu, thẻ ngân hàng và các phương*

tiện thanh toán khác theo quy định của Ngân hàng Nhà nước”. Nghị định này cũng nhấn mạnh thêm rằng “Phương tiện thanh toán không hợp pháp là các phương tiện thanh toán không thuộc quy định tại Khoản 6 Điều này”. Và trong các phương tiện thanh toán khác theo quy định của Ngân hàng Nhà nước chưa có phương thức thanh toán bằng tiền mã hóa.

Cụ thể, theo Chỉ thị số 10/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ ngày 11/4/2018 về tăng cường quản lý các hoạt động liên quan đến Bitcoin và các loại tài sản ảo tương tự khác, Thủ tướng đã yêu cầu các cơ quan chức năng thực hiện các nhiệm vụ như: các tổ chức tín dụng không được thực hiện các giao dịch liên quan đến tiền ảo trái pháp luật, Bộ Tài Chính không được phát hành, giao dịch và môi giới liên quan đến tiền ảo trái pháp luật, Bộ Thông tin và Truyền thông tuyên truyền kịp thời chính xác về nguy cơ rủi ro, lừa đảo liên quan đến tiền ảo, Bộ Công an tăng cường điều tra, phát hiện, ngăn chặn và xử lý kịp thời các hành vi vi phạm pháp luật liên quan tới hoạt động lừa đảo thông qua giao dịch tiền ảo, Bộ Tư Pháp phối hợp với các ban ngành để hoàn thiện khung pháp lý về tiền ảo. Căn cứ vào Chỉ thị này của Thủ tướng Chính phủ, ngày 13/4/2018, Ngân hàng Nhà nước đã ban hành Chỉ thị số 02/CT-NHNN về Các biện pháp tăng cường kiểm soát các giao dịch, hoạt động liên quan đến tiền ảo. Theo đó, Ngân hàng Nhà nước yêu cầu các tổ chức tín dụng (theo nghĩa rộng) phải triển khai hiệu quả các giải pháp về phòng chống rửa tiền, tăng cường các biện pháp kiểm soát, quản lý rủi ro nhằm phòng ngừa, ngăn chặn việc lợi dụng hệ thống ngân hàng, hệ thống thanh toán cho mục đích mua bán, trao đổi tiền ảo hoặc sử dụng tiền ảo như phương tiện thanh toán. Tăng cường công tác thanh tra, giám sát về phòng chống rửa tiền, cấp tín dụng, mở và sử dụng tài khoản, thanh toán, chuyển tiền và các hoạt động liên quan khác có thể bị lợi dụng để phục vụ giao dịch tiền ảo nhằm bảo đảm các tổ chức tín dụng hoạt động an toàn, lành mạnh, tuân thủ quy định pháp luật.

Như vậy, theo tinh thần chung của các chỉ thị này, việc mua bán trao đổi tiền ảo không được khuyến khích, và việc sử dụng đồng tiền ảo làm phương tiện thanh toán trong giao dịch dân sự bị cấm tuyệt đối. Mặc dù các chỉ thị này chỉ đề cập đến việc giao dịch tiền mã hóa trái pháp luật, nhưng do hiện nay chưa có quy định chính thức về cách thức xác định, kiểm soát các giao dịch trái pháp luật liên quan đến tiền mã hóa nên sẽ khiến cho các cơ quan nhà nước e dè trước những giao dịch về tiền mã hóa, để đánh đồng tất cả các giao dịch về tiền mã hóa đều là trái pháp luật để từ chối hỗ trợ.

Tuy nhiên, theo ý kiến của chúng tôi, các chỉ thị này vừa đúng lại vừa sai. Đúng ở chỗ việc xem tiền mã

hóa hay Bitcoin không phải là phương tiện thanh toán là hoàn toàn phù hợp với quy định pháp luật Việt Nam hiện hành. Việc sử dụng phương tiện thanh toán không hợp pháp sẽ bị xử lý hành chính hoặc xử lý hình sự tùy theo mức độ vi phạm của hành vi^{18,19}. Còn sai ở chỗ, việc không khuyến khích các giao dịch liên quan đến mua bán, đầu tư Bitcoin (dù được thực hiện bằng phương thức thanh toán hợp pháp) lại được quy định bởi các văn bản không được xem là văn bản quy phạm pháp luật²⁰, và hơn thế nữa, các văn bản này hoàn toàn đi ngược lại với tinh thần về quyền tài sản đã được công nhận và bảo vệ bởi BLDS và giao dịch về hàng hóa tại Luật Thương mại.

KẾT LUẬN & KIẾN NGHỊ

Dù có cố tình phủ nhận thì dưới góc độ kinh tế hay dưới góc độ kỹ thuật, tiền mã hóa vẫn tồn tại, và giao dịch mua bán, trao đổi tiền mã hóa vẫn hàng ngày diễn ra rất sôi động trên thế giới. Và thực tế vẫn cho thấy rằng trên các sàn giao dịch quốc tế về tiền mã hóa, Việt Nam lại nằm trong số 10 quốc gia giao dịch về tiền mã hóa nhiều nhất trên thế giới²¹.

Với những gì được phân tích ở trên theo pháp luật Việt Nam và nhìn ra thế giới, theo chúng tôi việc thừa nhận tiền mã hóa là điều thật sự cần thiết trong bối cảnh Việt Nam đang hội nhập toàn cầu và đổi mới với nền công nghiệp 4.0. Nhưng thừa nhận ở mức độ nào và xây dựng khung pháp lý như thế nào để kiểm soát và quản lý nó thì đây mới là điều mà chúng ta quan tâm.

Lập luận của chúng tôi ở trên đã cho thấy với những quy định hiện tại của pháp luật Việt Nam, tiền mã hóa đã hoàn toàn có thể và phải được xem là hàng hóa trong giao dịch dân sự.

Và như vậy, mặc dù không có chức năng thanh toán, nhưng tiền mã hóa có thể được giao dịch như một loại chứng khoán theo mô hình của Thái Lan, để từ đó Nhà nước có thể quy định điều kiện phát hành, tham gia đầu tư, mua bán trao đổi tiền mã hóa trên các sàn giao dịch. Thu nhập có được từ hoạt động đầu tư tiền mã hóa sẽ được đánh thuế thu nhập cá nhân hoặc thu nhập doanh nghiệp, tùy chủ thể nào tham gia. Từ đó, Nhà nước có thể kiểm soát tốt các giao dịch liên quan đến loại tài sản đặc biệt này, góp phần tăng thu cho ngân sách Nhà nước, bảo đảm quyền tự do kinh doanh của công dân. Bằng cách đó, Nhà nước cũng có thể kiểm soát, ngăn ngừa và hạn chế tối đa việc sử dụng tiền mã hóa cho các hoạt động phi pháp như tài trợ khủng bố, rửa tiền, lừa đảo...

XUNG ĐỘT LỢI ÍCH

Nhóm tác giả xin cam đoan rằng không có bất kì xung đột lợi ích nào trong công bố bài báo.

ĐÓNG GÓP CỦA TÁC GIẢ

Nguyễn Thị Hồng Nhung và Lê Thị Mỹ Hạnh cùng tham gia viết và chỉnh sửa các nội dung trong bài nghiên cứu.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Tra cứu giá trị đồng Bitcoin. Available from: <https://coinmarketcap.com/>.
2. Bitcoin: une monnaie virtuelle record. <https://www.lcl.com/guides-pratiques/zooms-economiques/bitcoin-monnaie-virtuelle.jsp> 2017; 2017.
3. Tra cứu giá trị đồng Bitcoin. Available from: <https://bitcoin.fr/le-cours-du-bitcoin/>.
4. New BV. Cryptocurrency (tiền mã hóa) là gì? Available from: <https://bitcoinvietnamnews.com/cryptocurrency-la-gi>.
5. Yellin T, Aratari D, Pagliery J. What is bitcoin?; 2018. Available from: <https://money.cnn.com/infographic/technology/what-is-bitcoin/index.html>.
6. Parlement européen. Directive: 2018/843; 2018.
7. Infos B. Crypto-monnaies, crypto-actifs...comment s'y retrouver ?; 2018. Available from: <https://www.economie.gouv.fr/particuliers/cryptomonnaies-cryptoactifs>.
8. Actualité du site de la DGFIP et Bitcoin. Décision rendue par Conseil d'Etat. 2018 Avr 06. Recueil Lebon [no 02]. Frédéric Douet. Modalités d'imposition des produits tirés de la cession de monnaies virtuelles. D. IP/IT. 2018 Jul 04. [no 7. p 431]. Recueil Lebon. 2018;7:413.
9. Saisie XDAVERAT. Répertoire de procédure collective; 2018.
10. Digital Asset Businesses Decree B.E.2561 (A.D. 2018) and Amendment of the Revenue Code Decree B.E. 2561 (A.D. 2018); 2018. có hiệu lực từ ngày 14/05/2018.
11. McKenzie B. Cryptocurrencies and ICOs Now Regulated in Thailand (law and draft regulations as of 10 Jun 2018); 2018. Available from: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=9990d4a1-ec12-4e54-a40e-579a7d8f2d4d>.
12. Kevin Helms. Thailand Unveils Details of Crypto Regulations, Legalizing 7 Cryptocurrencies. [Online]. 2017 1;Available from: <https://news.bitcoin.com/thailand-crypto-regulations-legalizing-cryptocurrencies/>.
13. OrionW. Thailand Regulates Initial Coin Offerings and Digital Asset Businesses; 2018. Available from: https://medium.com/@OrionW_Law/thailand-regulates-initial-coin-offerings-and-digital-asset-businesses-f331895a2d8d.
14. McKenzie B. Cryptocurrencies and ICOs Now Regulated in Thailand (law and draft regulations as of 10 Jun 2018); 2018. Available from: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=9990d4a1-ec12-4e54-a40e-579a7d8f2d4d>.
15. Loan P. Vụ kiện đầu tiên về truy thu thuế tiền điện tử Bitcoin; 2017. Available from: <http://plo.vn/phap-luat/vu-kien-dau-tien-ve-truy-thu-thue-tien-dien-tu-bitcoin-728153.html>.
16. Quốc hội Việt Nam. Khóa 13. Kỳ họp thứ 10 91/2015/QH13. Bộ luật Dân sự; 0. Available from: http://vanban.chinhphu.vn/portal/page/portal/chinhphu/hethongvanban?class_id=1&_page=1&mode=detail&document_id=183188.
17. Quốc hội Việt Nam. Khóa 11. Kỳ họp thứ 7 36/2005/QH11. Luật Thương mại. Available from: http://vanban.chinhphu.vn/portal/page/portal/chinhphu/hethongvanban?class_id=1&mode=detail&document_id=14765.
18. Chính phủ Việt Nam. Nghị định số 96/2014/NĐ-CP của Chính phủ về Quy định xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực tiền tệ và ngân hàng; 0. Available from: http://vanban.chinhphu.vn/portal/page/portal/chinhphu/hethongvanban?class_id=1&mode=detail&document_id=176982.
19. Quốc hội Việt Nam. Khóa 14. Kỳ họp thứ 3 số 12/2017/QH14. Bộ luật Hình sự. Điều 206. Available from: http://vanban.chinhphu.vn/portal/page/portal/chinhphu/hethongvanban?class_id=1&_page=1&mode=detail&document_id=183216.
20. Quốc hội Việt Nam. Khóa 13. Kỳ họp thứ 9 80/2015/QH13. Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật. Điều 4. Available from: http://vanban.chinhphu.vn/portal/page/portal/chinhphu/hethongvanban?class_id=1&_page=1&mode=detail&document_id=180583.
21. Bộ Tư pháp. Hội nghị Đối thoại về các vướng mắc, bất cập trong quản lý tiền ảo và kiến nghị xây dựng, hoàn thiện khung pháp lý quản lý tiền ảo; 2018.

Overview on the legal position of cryptocurrency (Bitcoin) in some countries in the world - Orientation to build a legal framework for cryptocurrency in Vietnam

Nguyen Thi Hong Nhung*, Nguyen Thi My Hanh

ABSTRACT

The article focuses on analyzing and commenting on the nature of cryptocurrency (typically Bitcoin) and the legal position of this cryptocurrency in Vietnam through comparison with countries like France (Europe) and Thailand in order to make a perfect recommendation for Vietnamese law on this issue. Accordingly, the paper shows that in France, cryptocurrency is considered a kind of asset, although the French law currently does not recognize the ability to pay in encrypted money for all transactions, though in fact, it can be converted into real money. In Thailand, cryptocurrency is seen as a type of stock and can be traded on the stock exchange. Meanwhile in Vietnam, although there are many conflicting opinions, however, with the current regulations, cryptocurrency is sufficient to be considered a kind of property rights recorded in Vietnam Civil Code in 2015. And therefore, although not used as a means of payment as legal money, cryptocurrency should have been the object of exchange and transaction activities as a type of securities in Thailand. The management of cryptocurrency under the securities model could help Vietnam to control well the illegal cryptocurrency transactions such as money laundering, terrorist financing, etc. Besides, it also helps increase revenue for the State budget through taxation on transactions and income generated from such transactions.

Key words: cryptocurrency, Bitcoin, payment, exchange, goods

University of Economics and Law,
VNU-HCM

Correspondence

Nguyen Thi Hong Nhung, University of
Economics and Law, VNU-HCM

Email: nhungnth@uel.edu.vn

History

- Received: 11-01-2019
- Accepted: 15-03-2019
- Published: 27-06-2019

DOI :

<https://doi.org/10.32508/stdjelm.v3i2.549>

Copyright

© VNU-HCM Press. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International license.

Cite this article : Nhung N T H, Hanh N T M. **Overview on the legal position of cryptocurrency (Bitcoin) in some countries in the world - Orientation to build a legal framework for cryptocurrency in Vietnam** . *Sci. Tech. Dev. J. - Eco. Law Manag.*; 3(2):119-125.